Operační režimy (módy) blokových šifer

Andrew Kozlík

KA MFF UK

Operační režimy (módy) blokových šifer

- Říkáme, že šifra $(\mathcal{P}, \mathcal{C}, \mathcal{K}, E, D)$ je *bloková*, jestliže $\mathcal{P} = \mathcal{C} = \{0,1\}^b$ pro nějaké b.
  - Například DES ($b = 64$ bitů) nebo AES ($b = 128$ bitů).

- **Problém:** Jak šifrovat zprávu, která je delší než blok šifry?

- Otevřený text rozdělíme na bloky délky b a ty zpracujeme v některém operačním režimu.

- x_i značíme i-tý blok otevřeného textu (OT).

- y_i značíme i-tý blok šifrového textu (ŠT).

Režim elektronické kódové knihy (ECB)

- **Anglicky:** electronic codebook mode (ECB)
- $y_i = E(k, x_i)$

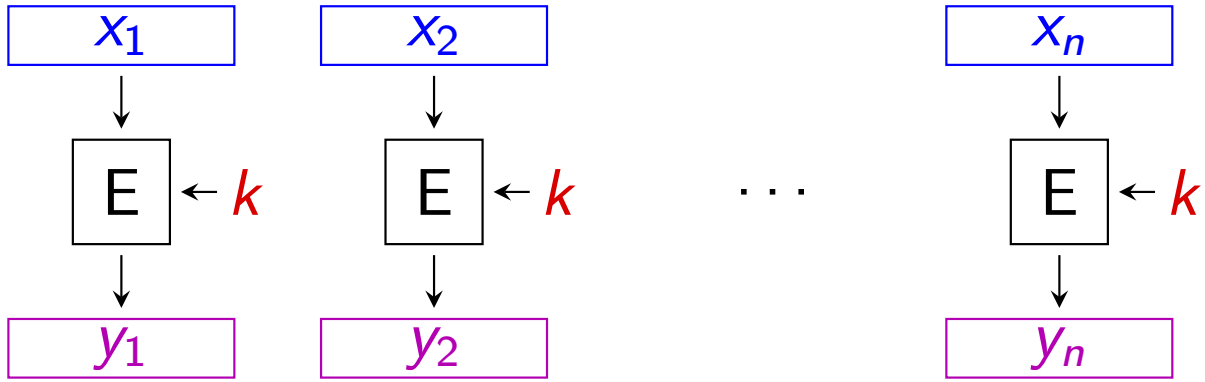

- **Problém:** Jsou-li dva bloky OT totožné, pak i příslušné bloky ŠT jsou totožné.
  - Uniká informace o shodách v OT.
    $\Rightarrow$ Útočník může získat informace o struktuře OT.
  - Snadná tvárnost: Útočník může bloky ŠT permutovat, duplikovat nebo mazat a docílí tím téže změny v OT.

Únik informace o struktuře OT v ECB režimu

- **Příklad:**

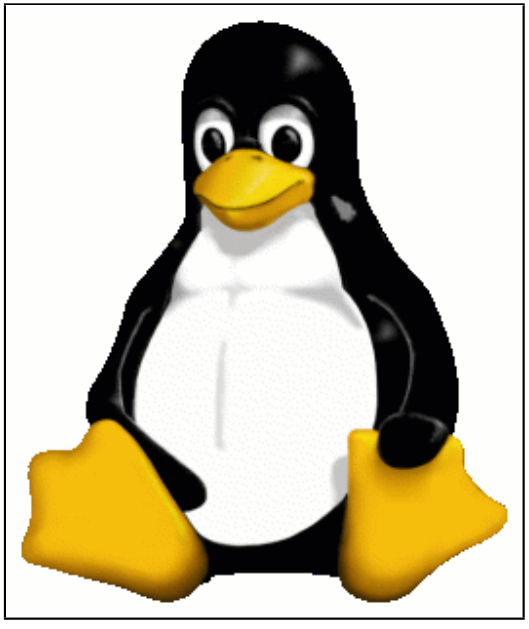

Originál

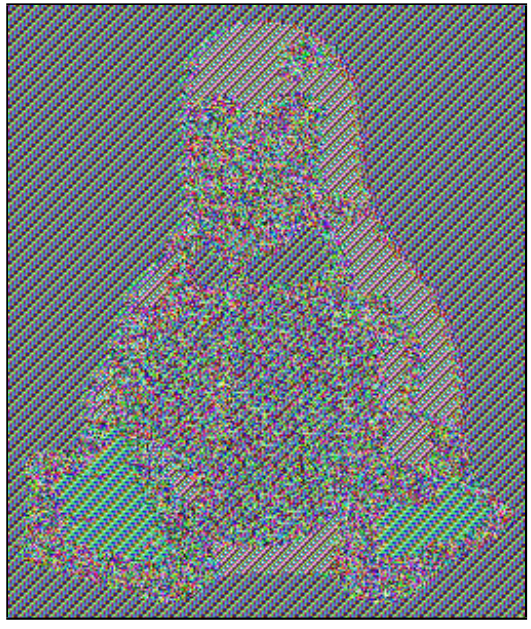

ECB

CBC

Tvárnost ECB režimu

- **Anglicky:** *malleability*
- **Příklad:**
  - Alice posílá platební příkaz „. . . převeďte 1 000 Kč. . . “:

    OT: | . . . př | eveď | te␣1 | ␣000 | ␣Kč. . . |

    ŠT: | y_{15} | y_{16} | y_{17} | y_{18} | y_{19} |
  - Útočník zadrží ŠT, duplikuje blok y_{18} a pošle vše dál.
  - Banka přijme pozměněný ŠT a dešifruje ho:

    ŠT: | y_{15} | y_{16} | y_{17} | y_{18} | y_{18} | y_{19} |

    OT: | . . . př | eveď | te␣1 | ␣000 | ␣000 | ␣Kč. . . |

    „. . . převeďte 1 000 000 Kč. . . “
  - Banka nemůže poznat, že zpráva byla pozměněna.
- **Řešení:** Zpráva musí být doprovázena tzv. *autentizačním kódem zprávy*, který ochrání její integritu.

Inicializační vektor (IV)

- Operační režimy zpravidla využívají tzv. *inicializační vektor*.
- IV je blok délky b, který se generuje pro každý OT.
- IV nemusí být tajný.
- Obvykle se generuje náhodně.
- Obvykle se posílá společně s ŠT, např. $(IV, y_1, y_2, \ldots, y_n)$.

Režim cipher-block chaining (CBC)

- **Šifrování:** $y_i = E(k, x_i \oplus y_{i-1})$, kde $y_0 := IV$.

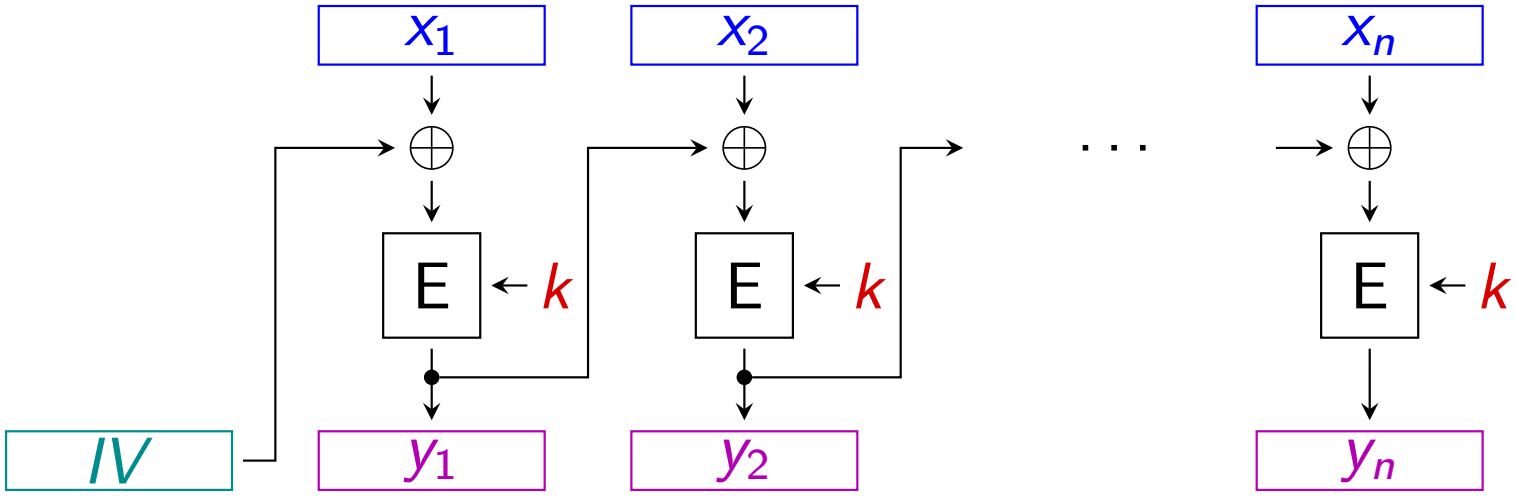

- **Dešifrování:** $x_i = D(k, y_i) \oplus y_{i-1}$, kde $y_0 := IV$.

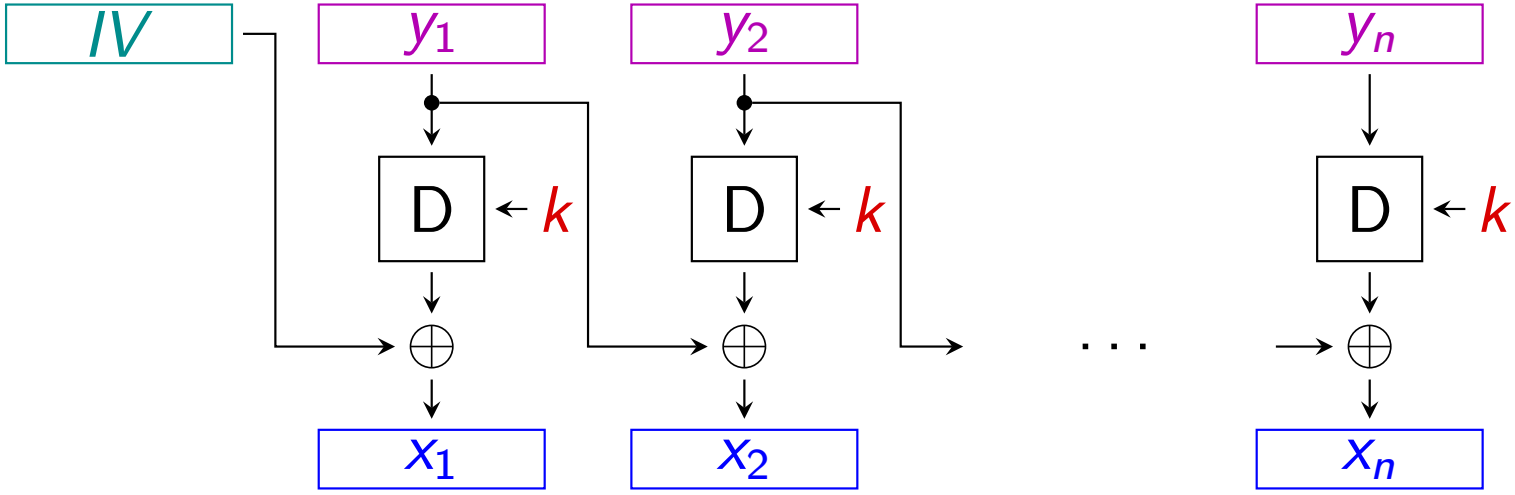

Režim cipher-block chaining (CBC)

- CBC řeší problém ECB:
  Stejné bloky se v různých kontextech zašifrují jinak.
- IV se generuje nově pro každý OT.
  - Kdyby se IV neměnil, tak by útočník poznal, když dva OT začínají stejnými bloky.
- IV musí být nepředvídatelný.
  - V opačném případě lze provést chosen-plaintext útok k ověření hypotézy o otevřeném textu.
  - Útočník zachytí ŠT $(IV, y_1, y_2, \ldots, y_n)$.
  - Útočník chce ověřit hypotézu, že pátý blok OT je x'_5.
  - Útočník předvídá, že další inicializační vektor bude IV'.
  - Útočník nechá zašifrovat zprávu $IV' \oplus x'_5 \oplus y_4$.
    Pokud je výsledkem y_5, pak hypotéza platí.
  - V praxi: BEAST attack na SSL/TLS.

Vlastnosti CBC režimu

- Dojde-li při přenosu k **chybě** v jednom bitu bloku y_i, pak
  - blok x_i se dešifruje chybně,
  - v bloku x_{i+1} bude chyba v jednom bitu a
  - ostatní bloky se dešifrují správně.
- Dojde-li při přenosu k **výpadku** bloku y_i, pak
  - ztratíme x_i,
  - x_{i+1} se dešifruje chybně a
  - ostatní bloky se dešifrují správně.
- Dojde-li při přenosu k **výpadku** neceločíselného násobku bloku, pak všechny další bloky se dešifrují chybně.
- Šifrování nelze paralelizovat.
- Dešifrování lze paralelizovat.

Režim cipher feedback (CFB)

- **Šifrování:** $y_i = E(k, y_{i-1}) \oplus x_i$, kde $y_0 = IV$.

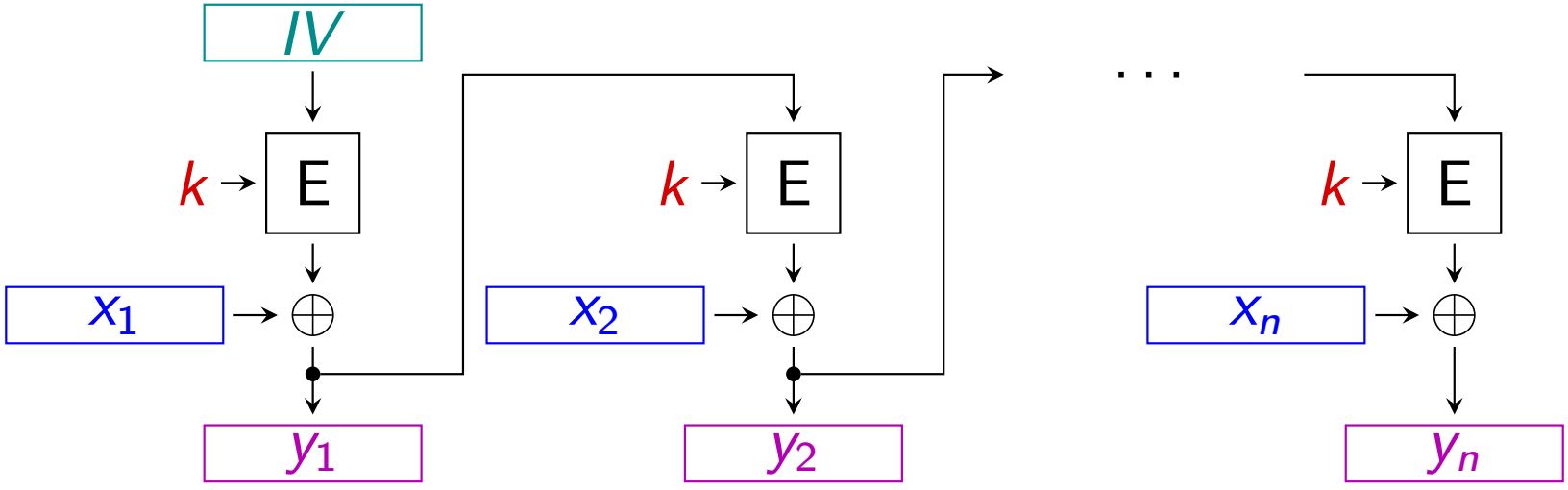

- IV musí být jedinečný pro každý OT zašifrovaný stejným k.
  - Takový IV se nazývá *nonce* (number used only once).
  - Kdyby se dvakrát šifrovalo se stejným IV a se stejným k, pak by se k prvnímu bloku OT přičítal stejný výstup
- Šifrování nelze paralelizovat.

Režim cipher feedback (CFB)

- **Dešifrování:** $x_i = E(k, y_{i-1}) \oplus y_i$, kde $y_0 = IV$.

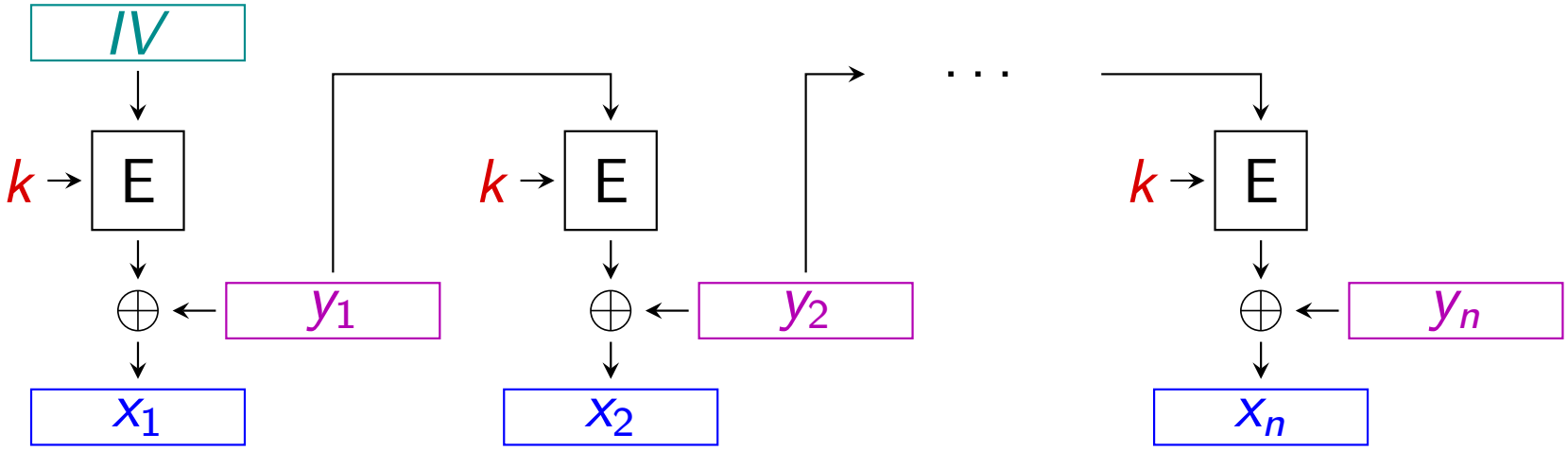

- Dojde-li při přenosu k **chybě** v jednom bitu bloku y_i, pak
  - v bloku x_i bude chyba v jednom bitu a
  - blok x_{i+1} se dešifruje chybně.
- Dojde-li při přenosu k **výpadku** bloku y_i, pak
  - ztratíme x_i a
  - x_{i+1} se dešifruje chybně.
- Dešifrování lze paralelizovat.

Modifikace CFB režimu

- Dojde-li při přenosu k výpadku neceločíselného násobku bloku, pak všechny další bloky se dešifrují chybně.
- CFB režim lze upravit tak, aby k samosynchronizaci došlo po výpadku m-násobku bitů, kde $1 \leq m \leq b$.

1. OT rozdělíme na bloky velikosti m bitů.
2. *IV* zapíšeme do posuvného registru.
3. Obsah registru použijeme jako vstup do šifry.
4. Prvních m bitů výstupu šifry přičteme k bloku OT a zbylé bity výstupu zahodíme.
5. Blok ŠT vsuneme na konec posuvného registru.
6. Pokračujeme krokem 3.

Režim CFB-m

Šifrování:

- $s_1 = IV$
- $s_i = \text{tail}_{b-m}(s_{i-1}) \,\|\, y_{i-1}$
- $y_i = \text{head}_m(E(k, s_i)) \oplus x_i$

Posledních $b - m$ bitů s_{i-1}.

Prvních m bitů $E(k, s_i)$.

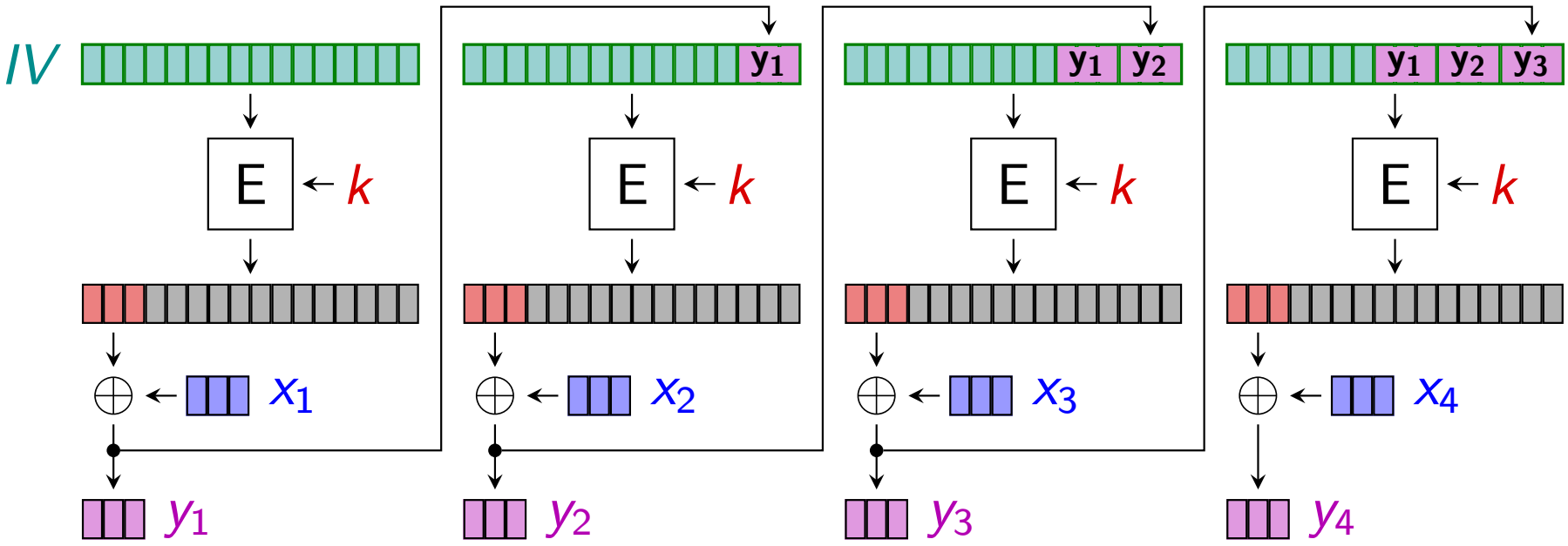

Režim CFB-m

Dešifrování:

- $s_1 = IV$
- $s_i = \mathrm{tail}_{b-m}(s_{i-1}) \parallel y_{i-1}$
- $x_i = \mathrm{head}_m(E(k, s_i)) \oplus y_i$

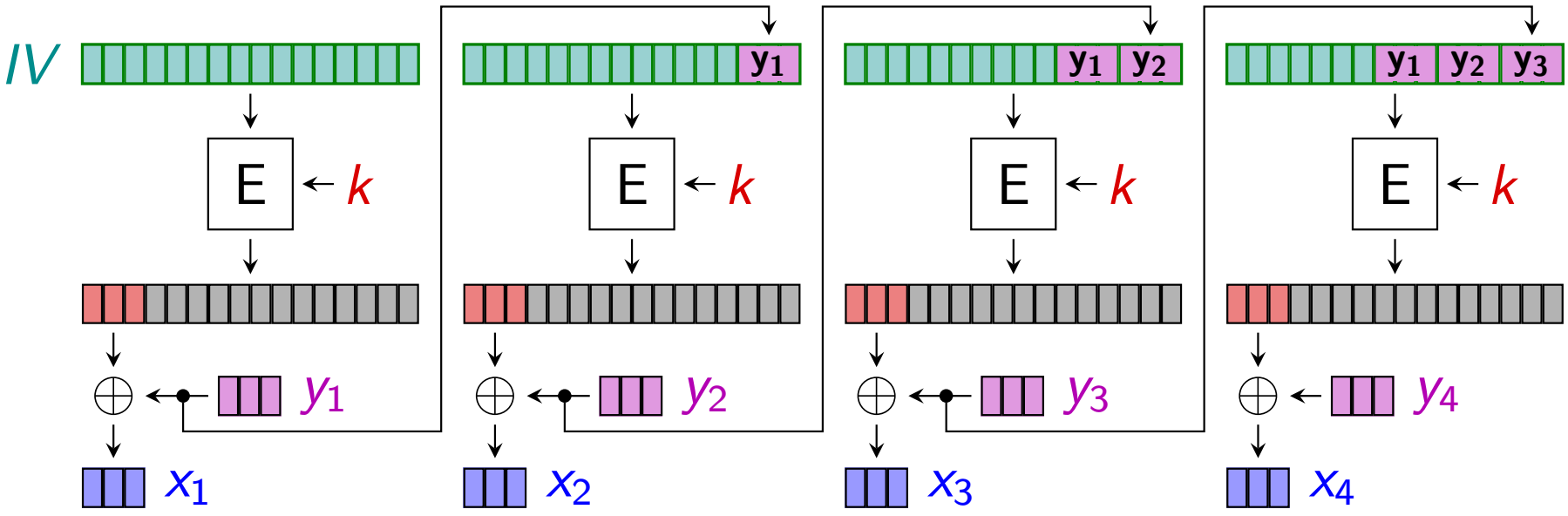

Režim output feedback (OFB)

- **Šifrování:** $y_i = s_i \oplus x_i$, kde $s_i = E(k, s_{i-1})$ a $s_0 = IV$.

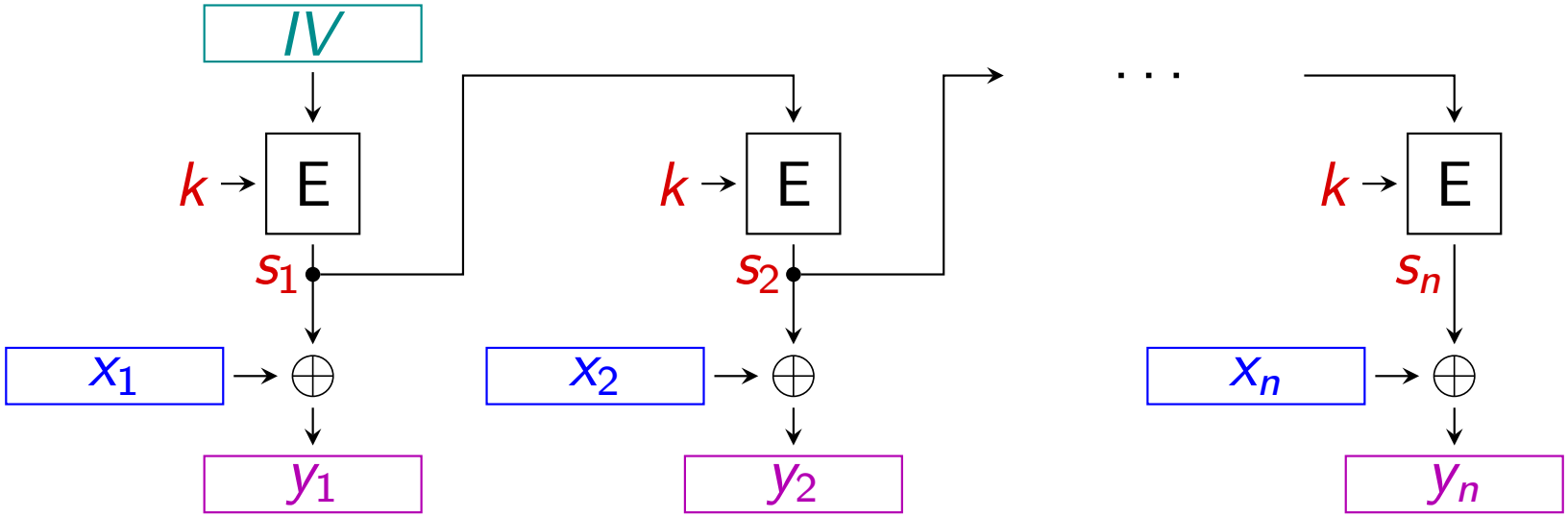

- IV musí být nonce.
- IV může být předvídatelný.
- Dojde-li při přenosu k **chybě** v jednom bitu ŠT, pak bude chyba v jednom bitu OT.
- Dojde-li při přenosu k **výpadku** jakékoliv části ŠT, pak všechny další bloky se dešifrují chybně.

Vlastnosti OFB režimu

- Známe-li *IV* předem, pak můžeme provést předvýpočet všech operací E.
- Předvýpočet nelze paralelizovat.
- OFB převádí blokovou šifru na tzv. *synchronní proudovou šifru*. Posloupnost $\{s_i\}_{i=1}^{n}$ nazýváme proud hesla.
- Proud hesla je periodický s periodou nejvýše 2^b bloků, ale perioda může být kratší.
- Střední hodnota periody je přibližně 2^{b-1} bloků.
  - Pravděpodobnost, že i-tý blok proudu hesla se shodne s *IV* zatímco předchozích $i-1$ nikoliv, je 2^{-b}.
  - Střední hodnota periody je tedy

$$\sum_{i=1}^{2^b} \frac{i}{2^b} = \frac{2^b+1}{2} \text{ bloků.}$$

Čítačový režim (CTR)

- **Anglicky:** counter mode (CTR)
- **Šifrování:** $y_i = x_i \oplus E(k, IV + i - 1)$.

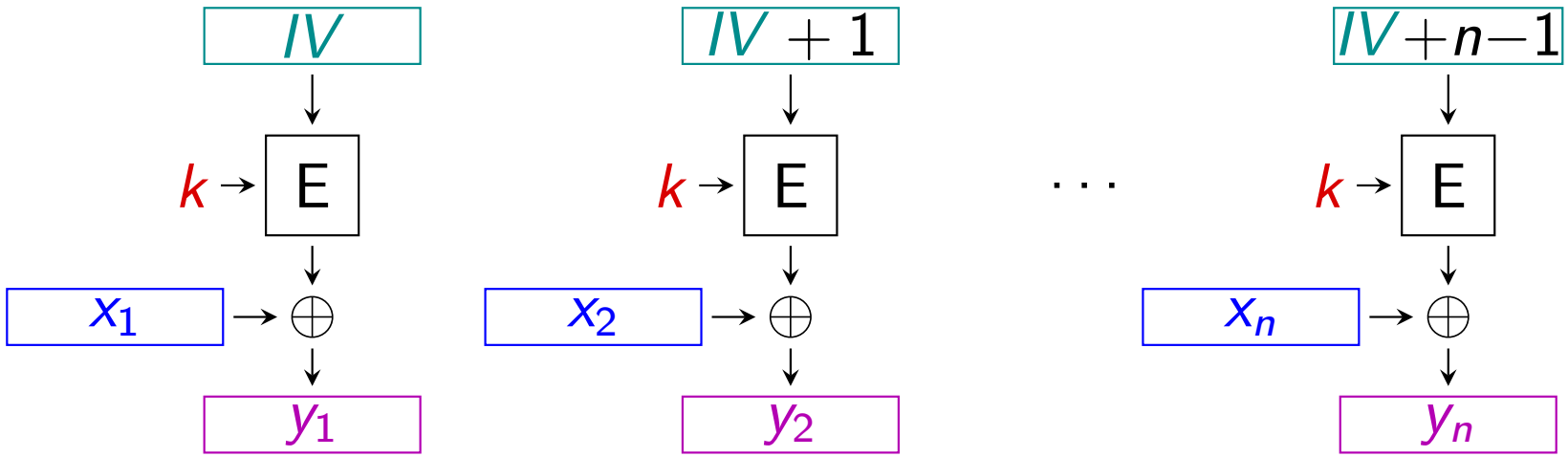

- IV musí být volen tak, aby se vstup do E nikdy neopakoval pro dané k. Dvě obvyklá řešení:

1. Zvolíme IV jako poslední hodnotu čítače z minulého šifrování zvýšenou o 1.
2. Zvolíme $IV = nonce \,\|\, 0^m$, kde $nonce \in \{0,1\}^{b-m}$.
   - Délku zprávy omezíme na nejvýše 2^m bloků.
   - Typicky $m = 32$, což pro AES omezuje zprávy na 64 GB.

Vlastnosti CTR režimu

- Šíření chyb a výpadků je v CTR shodné jako v OFB.
- Oproti OFB má CTR maximální periodu hesla.
- Oproti OFB lze v CTR rychle spočítat libovolný blok proudu hesla.
  - V CTR spočteme i-tý blok hesla jedním voláním funkce E.
  - V OFB spočteme i-tý blok hesla i voláními funkce E.
- Známe-li IV předem, pak můžeme provést předvýpočet všech operací E.
- Předvýpočet lze paralelizovat.

Porovnání operačních režimů

	ECB	CBC	CFB	OFB	CTR
Paralelizovatelné šifrování	ANO	NE	NE	NE	ANO
Paralelizovatelné dešifrování	ANO	ANO	ANO	NE	ANO
Lze předpočítat	NE	NE	NE	ANO	ANO
Šíření chyby v ŠT	1 blok	1 blok	1 blok	NE	NE
Samosynchronizující	ANO	ANO	ANO	NE	NE
Obejde se bez implementace D	NE	NE	ANO	ANO	ANO
Znovupoužití IV	—				

Padding

- **Problém:** Jak postupovat v ECB a CBC, když OT má délku, která není dělitelná velikostí bloku?
- **Řešení** (*zero padding*): Vyplníme nulovými bity na nejbližší násobek b.
- **Problém:** Jak pozná příjemce po dešifrování, které nuly na konci jsou součástí zprávy a které jsou výplň?
- **Řešení** (*bit padding*): Vyplníme posloupností bitů tvaru $100\ldots0$ na nejbližší násobek b.
- Příjemce ví, že poslední jednička v OT značí začátek výplně.
- **Nevýhoda:** Když je délka OT dělitelná b, pak musíme přidat na konec OT celý blok obsahující jen výplň. Minimální délka výplně je totiž 1 bit.

PKCS #7 padding

- Označme
  - B velikost bloku v bajtech, $B = \frac{1}{8}b$, a
  - ℓ délku zprávy v bajtech.
- Zprávu na konci doplníme $B - (\ell \bmod B)$ bajty s hodnotou $B - (\ell \bmod B)$. Jinými slovy:

Výplň	Podmínka
0x01	$\ell \equiv B - 1 \pmod{B}$
0x02 0x02	$\ell \equiv B - 2 \pmod{B}$
0x03 0x03 0x03	$\ell \equiv B - 3 \pmod{B}$
$\vdots$	$\vdots$

- Tato metoda funguje jen pro šifry s délkou bloku $B < 256$.
- **Nevýhoda:** Když je délka OT dělitelná velikostí bloku, pak musíme přidat na konec OT celý blok obsahující jen výplň.

Ciphertext stealing v ECB: Šifrování

- Bloky $x_1, \ldots, x_{n-1}$ zašifrujeme v ECB režimu.
- OT vyplníme posledními $b - \text{len}(x_{n-1})$ bity bloku y_{n-1}.
- Zašifrujeme poslední blok OT.
- Poslední dva bloky ŠT y_{n-1} a y_n vyměníme.
- ŠT na konci ořízneme na délku původního OT.

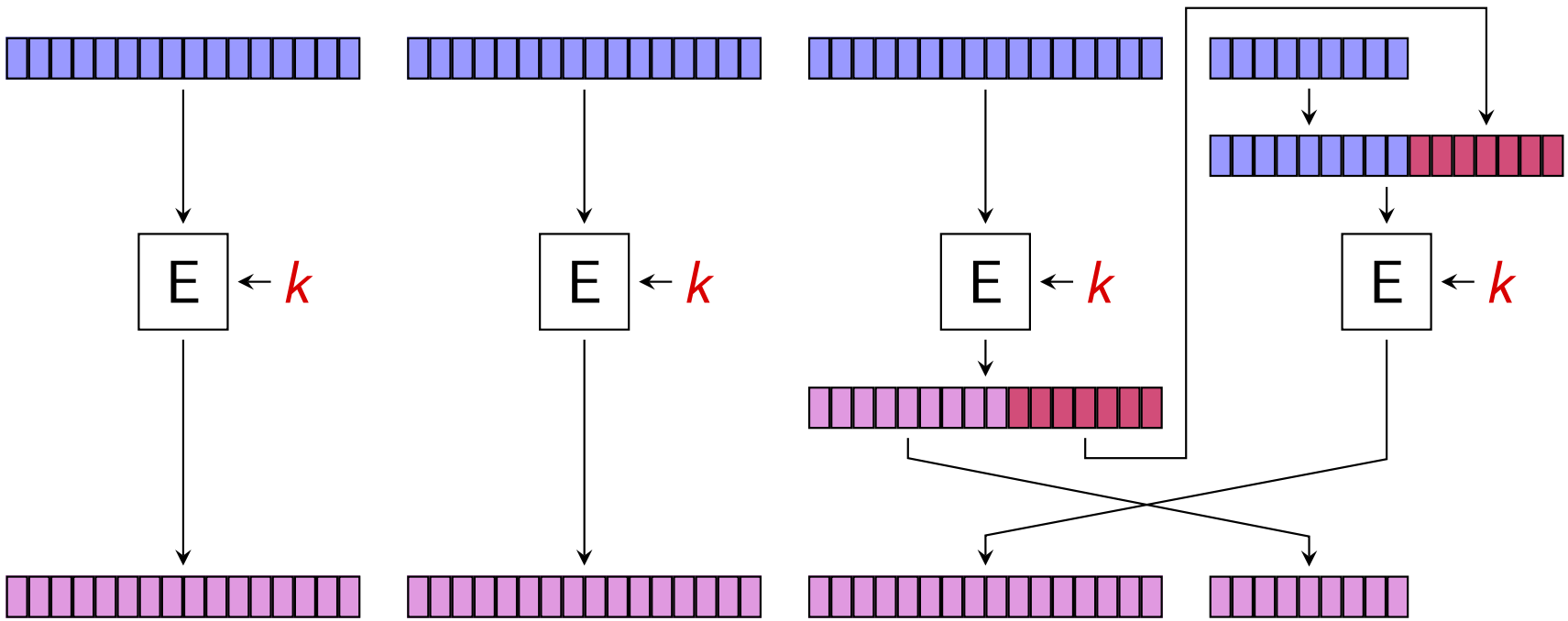

Ciphertext stealing v ECB: Dešifrování

- Bloky $y_1, \ldots, y_{n-1}$ dešifrujeme v ECB režimu.
- ŠT vyplníme posledními $b - \text{len}(y_{n-1})$ bity bloku x_{n-1}.
- Dešifrujeme poslední blok ŠT.
- Poslední dva bloky OT x_{n-1} a x_n vyměníme.
- OT na konci ořízneme na délku původního ŠT.

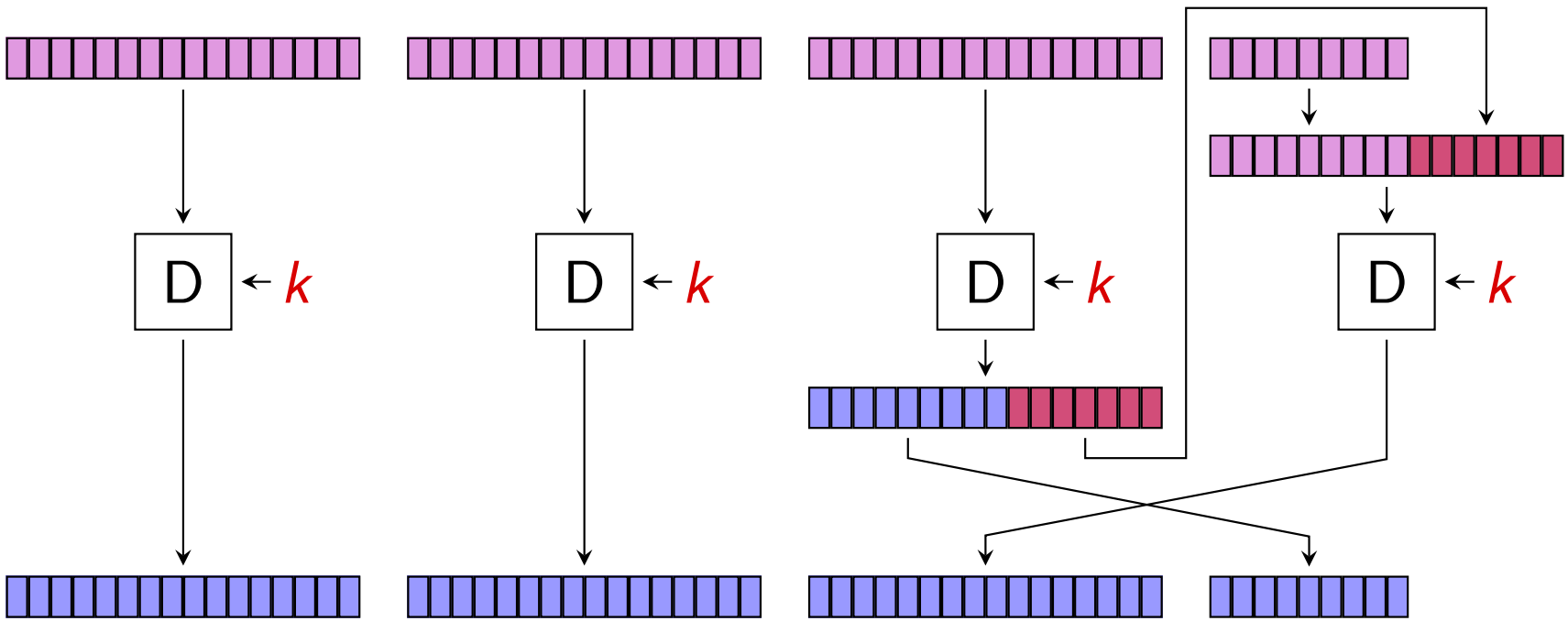

Ciphertext stealing v CBC: Šifrování

- OT vyplníme nulovými bity na nejbližší násobek b.
- OT zašifrujeme v CBC režimu.
- Poslední dva bloky ŠT y_{n-1} a y_n vyměníme.
- ŠT na konci ořízneme na délku původního OT.

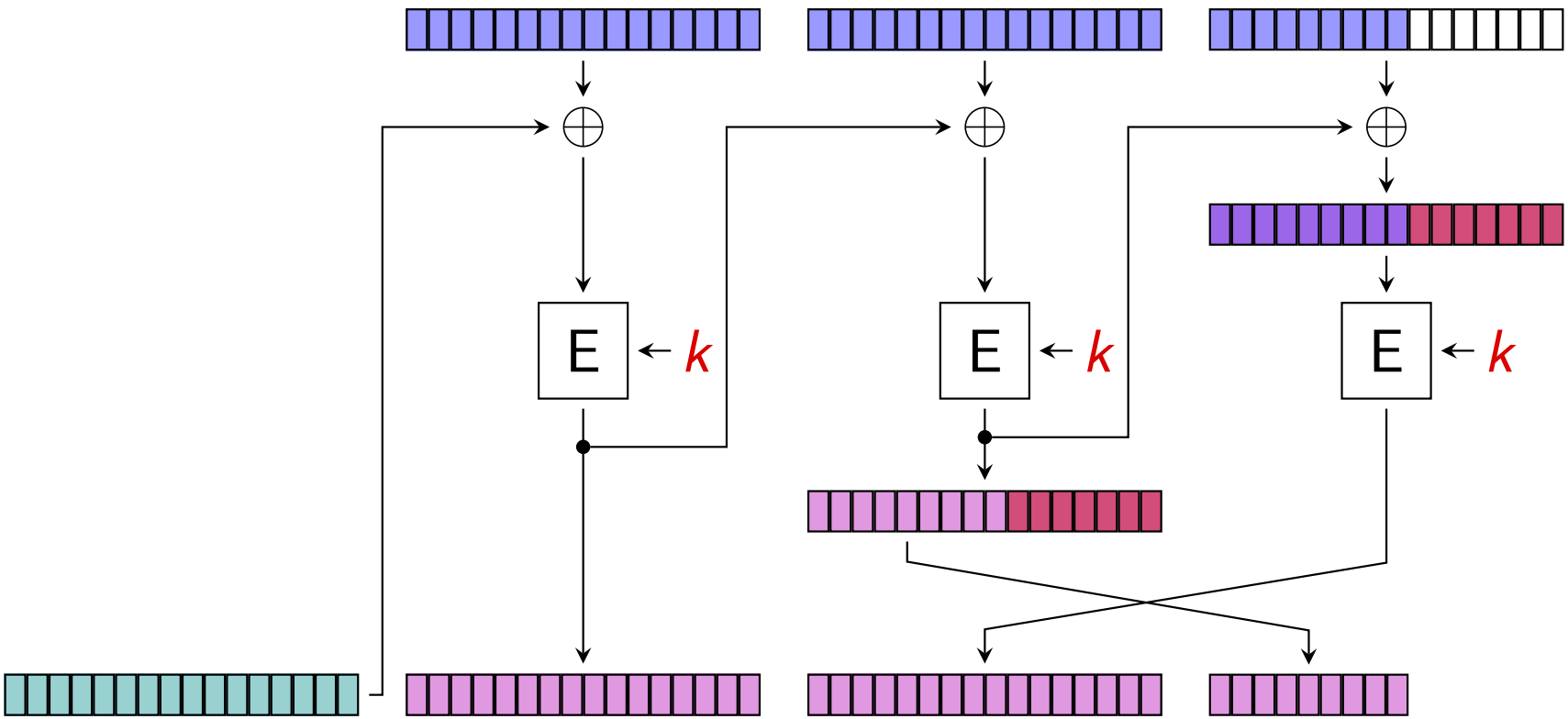

Ciphertext stealing v CBC: Dešifrování

Proces dešifrování nejlépe ilustruje obrázek:

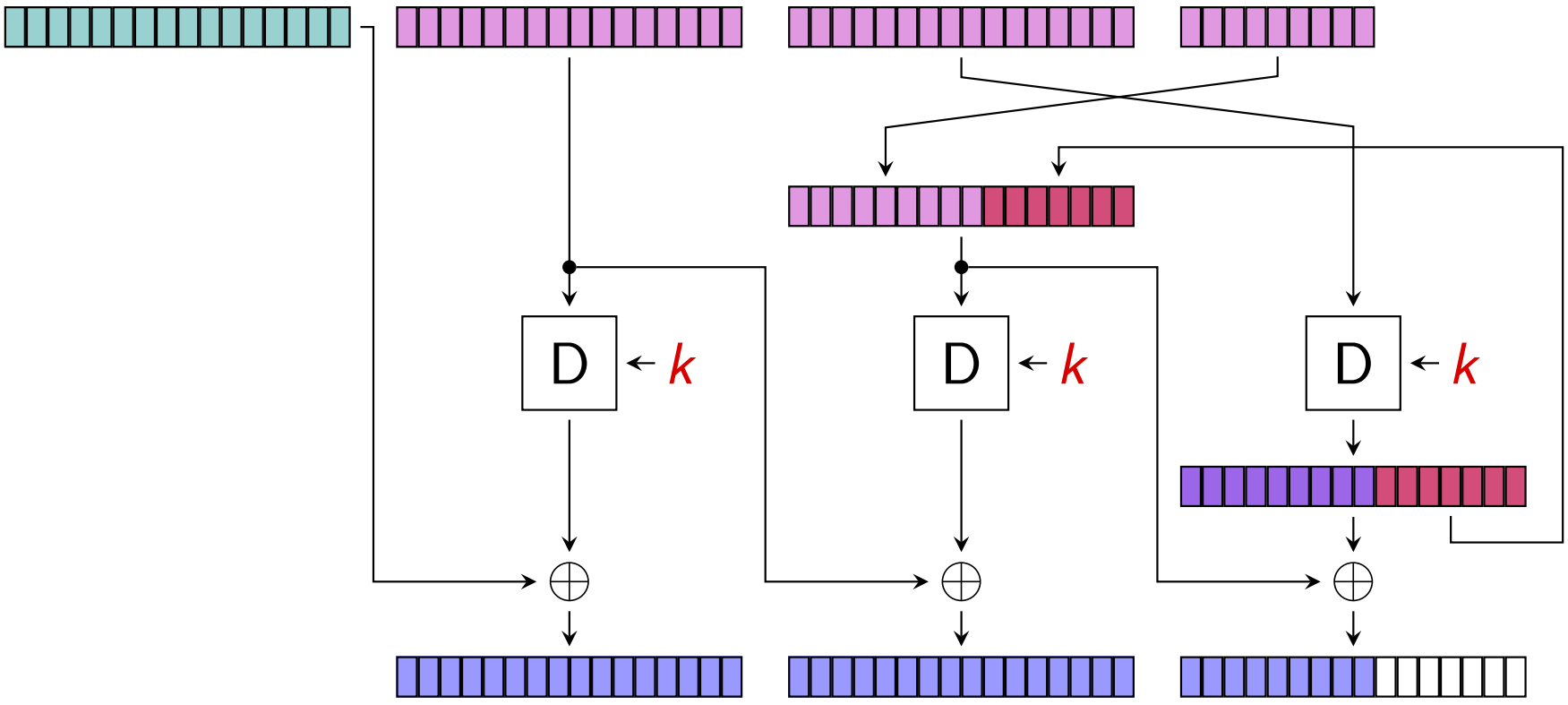

Další operační režimy

- Všechny uvedené režimy trpí jistou mírou tvárnosti. Zajišťují pouze důvěrnost dat, ale nezajišťují integritu. Řešením je doprovodit zprávu autentizačním kódem.
- Existují režimy, které zajišťují důvěrnost, integritu a autenticitu dat:
  - GCM: Galois counter mode
  - CCM: Counter with CBC-MAC
  - EAX: Čítačový režim s OMAC
  - OCB: Offset codebook mode
- Existuje speciální režim pro šifrování pevných disků:
  - XEX-based tweaked-codebook mode with ciphertext stealing (XTS)
  - Úlohu IV nahrazuje číslo sektoru na disku.
  - Délka ŠT je shodná s délkou OT.